

Nem az enyém a diplomamunka?

Tisztelt Hallgatók! Talán már sokan értesültetek arról, hogy a BME Építészmérnöki Kar HK és a BME VIK HK támogatásával hallgatói jogsegély-szolgálat működik 2005. szeptembere óta, mely szolgáltatás számotokra teljesen ingyenesen vehető igénybe.

Több hallgató is megkeresett már azzal a kérdéssel, hogy a diplomamunkájában olyan művet kíván megalkotni, mely szerzői jogvédelem alá eshet, mint például egy számítógépes programalkotás (szoftver). Felmerült olyan kérdés is, hogy több egyetemi hallgató hozna létre egy új iparilag alkalmazható és szabadalmazható találmányt, melynek a program részét egy VIK-es hallgató, a technikai részét pedig egy gépész hallgató alkotná meg egy szakdolgozat keretében. Valamennyi kérdéskör végeredményben arra irányult, hogy ilyen esetben a találmányhoz, illetve szerzői művekhez kapcsolódó tulajdonosi, illetve vagyoni jogosultságok kit illetnek meg? Az egyetemet, vagy az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló alkotót?

A jogkérdés rendkívül aktuális, ugyanis a Budapesti Műszaki Egyetem Egyetemi Tanácsa 2006. januárjában fogadta el az új Szellemi Tulajdon Kezelési Szabályzatot. Korábban hatályban volt egy 1996-ban elfogadott találmányi szabályzat, azonban e szabályzat csak az iparjogvédelem alá eső találmányi szabadalmakra vonatkozott, a szerzői jogi alkotásokról nem szólt, továbbá csak az egyetemmel alkalmazotti, szolgálati viszonyban álló oktatókra, kutatókra vonatkozott, a hallgatókról nem tett említést. Éppen ezért időszzerű volt létrehozni egy olyan – a mai Európai Unió követelményeknek is megfelelő - szabályzatot mely átfogja valamennyi szellemi terméket, és az egyetem valamennyi polgárát is.

Ennek fényében kerülhetett megalkotásra az új Szellemi Tulajdon Kezelési Szabályzat - a továbbiakban Szabályzat -, mely egyébként a <http://portal.bme.hu/Polgarok/Lists/Szabalyzatok/Megnevezes.aspx> oldalról letölthető és megtekinthető.

Vegyük akkor górcső alá az új szabályzat azon részeit mely a hallgatókat is érinti.

I. Milyen szellemi termékekre terjed ki a Szabályzat?

A szabályzat felsorolja a mai jogszabályok által szabályozott valamennyi szellemi terméket, mely védelem alá vonható, és alkalmas hasznosításra így

- azok az alkotások, amelyek alkalmasak arra, hogy iparjogvédelmi oltalom (szabadalom, használati mintaoltalom, növényfajta-oltalom, formatervezési mintaoltalom, topográfiaoltalom) tárgyát képezzék vagyis
 - a) szabadalmazható találmány
 - b) Biotechnológiai találmány
 - c) Használati minta
 - d) Formatervezési minta
 - e) Mikroelektronikai félvezető termékek topográfiája

A fenti találmányok pontos fogalom meghatározását a Szabályzat tartalmazza;

- olyan **védjegyek és egyéb árujelzők** melyek az előbbi alkotásokhoz kapcsolódhatnak;
- **szertői jogi védelem alatt művek**, vagyis „*irodalmi, tudományos és művészeti alkotások, amelyek közül az Szjt. a leggyakrabban előforduló műtípusokat sorolja fel. E listán szerepel az irodalmi (pl. szakirodalmi, tudományos, publicisztikai, tudományos ismeretterjesztő) mű; a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (szoftver) akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is; a fotóművészeti alkotás; a térképmű és más térképészeti alkotás; az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve; a műszaki létesítmény terve; az ipari tervezőművészeti alkotás; a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis. A védelem ugyanakkor nem a nevesített műtípusokhoz való tartozástól függ, hanem attól, hogy a mű (alkotás) a szerző alkotó tevékenységéből fakadóan egyéni, eredeti jellegű legyen. Valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.*” (Szabályzat 2.§ 11. pont)
- **know-how**: „*olyan gazdasági, műszaki és szervezési ismeret és tapasztalat, amely a gyakorlatban felhasználható, korlátozottan hozzáférhető, és amelyet az oltalom addig illet meg, amíg közkinccsé nem válik; másra átruházható, vagyis forgalomképes*”

II. Kinek a tulajdonát képezik főszabályként a fenti szellemi alkotások?

A Szabályzat 4.§. (1) pontja előírja hogy „*Az Egyetem szervezeti keretei között folyó, az Egyetem közalkalmazottai által közalkalmazotti jogviszonyuk keretében, vagy alkalmazotti szellemi alkotásként, illetve szerződés alapján harmadik személy által vagy közreműködésével végzett – ideértve az Egyetem közalkalmazottai által közalkalmazotti jogviszonyukon kívüli, külön erre irányuló szerződés alapján, vagy az Egyetem hallgatója által vagy közreműködésével végzett - alkotómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotáshoz fűződő valamennyi jog kizárólagosan – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az Egyetemet illeti meg.*”

Az egyetem saját maga jogosult eldönteni, hogy élni kíván-e a szellemi alkotásokhoz kapcsolódó jogokkal, vagy-e jogokról lemondjon az alkotó javára. Az egyetem ugyanis először megvizsgálja a szellemi alkotást, majd dönt annak jogi helyzetéről, nyilatkozik arról, hogy igényt tart-e rá, illetve azt hasznosítani kívánja-e.

III. Hogyan vonatkozik a szabályzat a hallgatókra?

A Szabályzat a II. pontban leírt főszabálytól részben eltérően szabályozza az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló személyek által létrehozandó szellemi alkotások jogi sorsát:

A Szabályzat 4.§. (5) pontja foglalkozik a hallgatói szellemi alkotásokról:

„Amennyiben az Egyetem

- a) kutatásba, vagy más, szellemi alkotást eredményező tevékenységbe (különösen de nem kizárólag kutatási tevékenységbe hallgatót von be, vagy*
 - b) a hallgató önállóan végzett kutatómunkájához biztosítja a szellemi alkotás létrehozásának feltételeit,*
 - c) a hallgató a képzése során előírt, a hallgató által önállóan készített mű (szakdolgozat, doktori értekezés, diplomaterv, stb) felhasználását, hasznosítását kívánja, akár az Egyetem szervezetén belül, akár azon kívül,*
- a hallgatónak a jelen Szabályzat 1. számú melléklete szerinti nyilatkozatot kell tennie a jelen Szabályzat rendelkezéseinek elfogadásáról. A nyilatkozat aláírásáig a hallgató a jelen Szabályzat hatálya alá tartozó tevékenységbe nem vonható be, illetve a c) pontban foglalt esetben nyilatkozat hiányában a felhasználás, hasznosítás és egyéb jogokat az Egyetem nem szerzi meg.”*

Ez összhangban áll a Szabályzat 3.§. (1) bek-ben foglaltakkal, mely a szabályzat személyi hatályáról rendelkezik, vagyis arról, hogy kikre lehet alkalmazni a jogszabályt. A b) pont szerint a személyi hatály kiterjed az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló azon személyekre, akik külön nyilatkozzal a Szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el

A nyilatkozatot egyébként a szabályzat 1. számú melléklete melynek lényege, hogy a hallgató a nyilatkozat aláírásával kijelenti, hogy az Egyetem Szellemi Tulajdon-kezelési Szabályzatának rendelkezéseit megismerte, azt elfogadta, és annak rendelkezéseit magamra nézve kötelezőnek ismerte el.

Ha a hallgató aláírta a nyilatkozatot, azáltal egyúttal elfogadta a II. pontban írt rendelkezést is, miszerint a hallgató által a képzés során önállóan elkészített alkotásához kapcsolódó valamennyi jog az Egyetemet kizárólagosan illeti meg. Ha nem írja alá a nyilatkozatot a hallgató, akkor rá nem vonatkoznak a Szabályzat rendelkezései, tehát a szellemi alkotáshoz fűződő jogok a hallgató tulajdonában maradnak. Természetesen ha az egyetem egy kutatómunkába kíván bevonni hallgatót, akkor e nyilatkozat aláírása elkerülhetetlen, de egy diploma munka megalkotásánál már más a jogi helyzet. Itt tényleg érdemes elgondolkodnia a hallgatónak, hogy e nyilatkozatot aláírja-e vagy sem, hiszen számtalan előnye adódhat abból, ha az egyetem megszerzi az alkotás feletti jogokat, de nem szabad megfélemedezni a hátrányokról sem.

Amennyiben a hallgató aláírta a nyilatkozatot, az még nem jelenti feltétlenül azt, hogy az egyetem élni kíván az alkotás feletti jogokkal, illetve hasznosítani kívánja-e, mint ahogy ezt már említettem a II. pontban is. A szabályzat 4.§. (6) bek-e külön kiemeli ezt: *„A hallgatóval az általa létrehozott, a jelen Szabályzat hatálya alá tartozó szellemi alkotásra, amennyiben annak felhasználásáról, hasznosításáról a jelen Szabályzat szerinti eljárásban pozitív döntés születik, felhasználási szerződést kell kötni, melyre a szolgálati vagy az alkalmazotti szellemi alkotás szabályait értelemszerűen kell alkalmazni. A jelen Szabályzat alkalmazásában, amennyiben a Szabályzat hatálya alá tartozó szellemi alkotást hallgató hozta létre, vagy annak létrehozásában hallgató is közreműködött, a hallgatót ugyanazok a jogok illetik, és ugyanazok a kötelezettségek terhelik, mint az Egyetem közalkalmazottait.”*

A hétköznapi nyelvre lefordítva a fenti száraz jogszabályi hivatkozásokat, összegezve az alábbiakra kell figyelnetek:

A hallgató által a képzés ideje alatt elkészített diplomamunka, doktori értekezés, egyéb olyan mű, mely szellemi alkotásnak minősülhet csak akkor fogja az egyetem tulajdonát képezni, ha a hallgató külön nyilatkozatot aláír erről. Ellenkező esetben a szellemi alkotás feletti jogok a hallgató tulajdonában maradnak. Önmagában azonban, ha a hallgató aláír egy ilyen nyilatkozatot, még nem jelenti azt, hogy az egyetem a szellemi alkotás feletti jogokkal élni is kíván, és arra vonatkozóan a hallgatóval felhasználási szerződés is köt. Kérdéses lehet az, hogyha a hallgató aláírja a nyilatkozatot, de az egyetem nem kíván élni a szellemi alkotása feletti jogokkal, akkor a jogok kit illetnek meg. A Szabályzat szerint- illetve az én értelmezésem szerint – ilyen esetben joglemondás történik ez Egyetem részéről, tehát visszakerülnek a jogok az alkotóhoz. Erről azonban célszerű írásbeli okiratot kérni az egyetem részéről, mivel a jogi előírások szigorúan veszik a joglemondási nyilatkozatokat, azoknak egyértelműnek, kifejezettnek és határozottnak kell lenniük.

Lényeges továbbá az is, hogy a szabályzat szerint a hallgató a nyilatkozat aláírása nélkül is felajánlhatja szellemi alkotását az egyetemnek. Értelemszerű, hogyha az egyetem azt elfogadja, akkor egyúttal az alkotáshoz kapcsolódó jogokat is megszerzi az egyetem.

IV. Előnyök és hátrányok

Nem feladatomban állást foglalni azon kérdéskörben, hogy megéri-e a hallgatónak a nyilatkozat aláírásával a szellemi alkotása feletti jogokat „átadni” az egyetemnek, ezért csak egy-két, általam fontosnak vélt tényezőt kívánok megemlíteni, amit célszerű megfontolni a nyilatkozat aláírása előtt. Egyrésztől megnyugtató, hogy született egy korrekt szabályzat, mely eligazítást nyújt ilyen helyzetekben, és a szabály pontos ismerete esetén senki sem futhat zásákcába. Ha a hallgató aláírja nyilatkozatot és az egyetem élni kíván a szellemi alkotással, és felhasználási szerződést köt a hallgatóval, előnyként

jelentkezhet az, hogy a hallgató egy olyan európai mércével mérten is magas és nívós színvonalú intézménnyel kötött szerződést mely mindenképp a hallgató szakmai elismerését fejezi ki ami további kutatómunkákra adhat lehetőséget, netán az egyetemmel is kialakítható egy hosszú távú együttműködés. Előnye lehet továbbá, hogy „szerző-barátibb” megállapodást köthet a hallgató az egyetemmel, mint a versenyszféra más szereplőivel. Hátránya lehet talán azonban, hogy versenyképesebb ajánlatokat is tehetnek tőkeerősebb multinacionális vállalatok, továbbá, hogy a nyilatkozat aláírásával a hallgató megvonja magától a választás lehetőségét. Ezért csak javasolni tudom, hogyha a hallgató olyan munkába kezd, amely az egyetemet is érdekli, a nyilatkozat aláírás előtt feltétlenül kérjen tanácsot a konzulens oktatójától, esetleg a külső szakértőtől. Természetesen a jogsegélyszolgálat is tud segíteni a döntés jogi oldalának megismertetésében. Jó tanács továbbá, hogy mindig olvassátok el, amit aláírtok, ne essetek abba a hibába, hogy elétek tesznek sok iratot, ismertette azok lényegét, hisz nem az számít, amit elmondtak, hanem amin az aláírások szerepel. Tapasztalom, hogy a diákok többsége nem olvassa végig az okiratokat, amiket nyugodt szívvel aláír utána.

Amennyiben további kérdések van a fenti témával kapcsolatban, vagy más hallgatói jogviszonnal kapcsolatos gondotok van, továbbá bármilyen más jogi kérdésed van polgári,- gazdasági,- szerzői jog, vagy netán büntetőjog területén, bátran keress meg az alábbi helyszínen és időpontban:

Minden héten kedden 14.00-15.00 között a BME Építészmérnöki Kar HK Irodáján (K épület III.71), 17.00-18.00 között pedig a BME VIK HK Irodáján (Schönherz Kollégium épülete), vagy a

jogsegely@vik-hk.bme.hu e-mail címen, illetve halaszthatatlan ügyben a 06-70-275-1014-es telefonszámon.

Dr. Haskó Imre
Ügyvéd
Jogsegély-szolgálat